

מדת בדת

שיעור חזק חיוני בדרך קצרה

לע"נ מרן ר' יעקב ישראל בן ר' חיים פרץ קניבסקי זצוק"ל
הערות והנצחות טל' 0548449853 או מייל
MABADAF12@GMAIL.COM

גליון 214 פרשת עקב תשע"ו

בבא קמא פז-צג

דף פח שהוא הפחית אותה מכספה אך בפציעה שלא הפחיתה מכספה גם הוא מודה שהולך לאביה, ור' יוסי בר' חנינא מבאר שמדובר שפצעה בפניה ובוזה הוא הפחית אותה מכספה.

ר' יהודה סובר שאין חיוב בושת לעבד שכתוב בבושת כי ינצו אנשים יחדיו איש ואחיו ורק במי שיש לו אחוה ובא להוציא עבד שאין לו אחוה, ורבנן סוברים שהוא נקרא אחיו במצוות, אך לפ"ז נאמר לר' יהודה שזוממי עבד לא יהרגו שכתוב ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו, ורבא מבאר בשם רב ששת שהתורה אמרה ובערת הרע מקרבך מכל מקום, אך קשה שלרבנן עבד יהיה כשר למלכות אך י"ל שגם בגר קשה לדעת ר' יהודה שיש לו אחוה, אלא לכו"ע לומדים מהפסוק מקרב אחיך תשים שרק ממוכר שבעמך, אך קשה לרבנן שעבד יהיה כשר לעדות שכתוב הנה עד שקר העד שקר ענה באחיו, ויש לומר שיש ללמוד ק"ו מאשה שהיא ראויה לבא בקהל ובכ"ז פסולה לעדות ק"ו שעבד פסול לבא בקהל יפסל לעדות, אך יש לדחות שאשה אינה במילה ועבד ראוי למילה, ויש להוכיח מקטן שאף שישנו במילה הוא פסול לעדות אך יש לדחות שקטן אינו במצוות ועבד שייך במצוות, אלא יש להוכיח מאשה והדין חוזר ויש ללמוד משניהם שאין קולתו של זה כקולתו של זה והצד השווה באשה וקטן שאינם בכל המצוות ופסולים להעיד ונלמד מהם שעבד פסול לעדות, אך יש לפרוץ בצד השווה שאינם איש ועבד נקרא איש, אלא יש ללמוד מגזלן, אך יש לפרוץ בגזלן מעשיו גרמו לו להפסל ועבד לא, אלא יש ללמוד בצד השווה מגזלן ומקטן או אשה.

רבינא לומד שעבד פסול לעדות מהפסוק לא יומתו אבות על בנים שלא יומתו על פי אבות שאין להם יחוס בנים שאם הפסוק כפשוטו שלא יומתו האבות ע"י עדות הבנים יש לכתוב לא יומתו אבות על בניהם, וכתוב על בנים לדרוש על פי אבות שאין להם יחוס בנים, אך לפ"ז נדרוש גם ובנים לא יומתו על אבות שלא יומתו על פי בנים שאין להם יחוס אב וא"כ גר יפסל לעדות, ויש לומר שאמנם אין לגר יחוס למעלה אך יש לו יחוס למטה ולעבד אין יחוס לא למעלה ולא למטה, ואם נאמר שגר פסול יש לכתוב לא יומתו אבות על בניהם והיינו בעדות הבנים ובנים לא יומתו על אבות והיינו לא יומתו בנים בעדות אבות, ועוד שלא יומתו על פי בנים שאין להם יחוס אבות ונלמד עבד ק"ו מגר שאם גר שאין לו רק יחוס למעלה ויש לו למטה והוא פסול ק"ו עבד שאין לו גם למעלה שיפסל, והתורה כתבה לא יומתו אבות על בנים והיינו שלא יומתו על פי אבות שאין להם יחוס בנים וא"כ ממעטים רק עבד שין לו יחוס לא למעלה ולא למטה אך גר שיש לו יחוס למטה כשר, ואין להקשות שהתורה תכתוב לא יומתו בנים על אבותיהם וכתוב לא יומתו על אבות ואז משמע לא יומתו על פי בנים שאין להם יחוס אבות, שיש לומר שאגב שכתבה התורה לא יומתו אבות על בנים היא המשיכה ובנים לא יומתו על אבות.

אמו של שמואל בר אבא מהגרוניא היתה נשואה לר' אבא וכתבה את נכסיה לרב שמואל בנה ואחר שמתה עמוד ב הלך רב שמואל בר אבא לר' ירמיה בר אבא והוא העמידו בנכסים והלך אביו ר' אבא לפני רב הושעיא ורב הושעיא הלך לרב יהודה ורב יהודה אמר בשם שמואל שאשה שמכרה בנכסי מילוג בחיי בעלה ומתה הבעל יכול להוציא מהלקוחות, וכשארמו את זה לר' ירמיה הוא אמר שיש משנה שהכותב נכסיו לבנו מהיום ולאחר מיתה אין הבן יכול למכור כי שם ברשות האב והאב לא יכול למכור כי הם כתובים לבן ואם מכר האב זה חל עד שימות ואם מכר הבן הלוקח לא מקבל קודם מות האב ומשמע שכשמת האב זוכה הלוקח ואף שמת הבן בחיי אביו שעדיין לא בא לרשותו וכדעת ר"ל שאין חילוק בין מת הבן בחיי האב שבא לרשות הבן בין שלא מת הבן בחיי האב וקנה הלוקח שר' יוחנן ור"ל נחלקו במכר הבן בחיי האב ומת הבן בחיי האב שלר' יוחנן לא קנה לוקח ולר"ל קנה לוקח ר' יוחנן למד שמה שכתוב במשנה שבמכר הבן לא קנה לוקח עד מות האב וכשמת האב קנה לוקח מדובר שהבן חי וזה בא לידינו אך כשמת הבן בחיי האב שלא בא ליד הבן א"כ במות האב לא זכה הלוקח שקנין הפירות שיש לאב הוא כקנין הגוף וא"כ הבן מכר דבר שאינו שלו, אך ר"ל סובר שמה שכתוב במשנה שכשמת האב זוכה הלוקח מדובר אף כשהבן מת בחיי אביו ולא בא ליד הבן כיוון שקנין הפירות שיש לאב אינו כקנין הגוף והבן מכר דבר שהוא שלו,

דף פז ישנה ברייתא שלר' יהודה אין בושת לסומא ור' יהודה פטר סומא מכל הדינים בתורה, שכתוב בפסוק ושפטו העדה בין המכה ובין גואל הדם על המשפטים האלה, ומי שישנו במכה וגואל הדם ישנו בכל המשפטים ומי שאינו שייך במכה וגואל הדם אינו במשפטים, וישנה ברייתא שר' יהודה פטר סומא מכל מצוות שבתורה ומבאר ר' שישא בר רב אידי שר' יהודה למד מהפסוק ואלה המצוות החוקים והמשפטים מי שישנו במשפטים ישנו במצוות וחוקים ומי שאינו במשפטים אינו במצוות וחוקים.

רב יוסף שהיה סומא אמר שבתחילה הוא סבר שאם יאמרו שהלכה כר' יהודה הוא יעשה יום טוב לחכמים שהוא לא חייב במצוות ובכל זאת הוא מקיימם, אך אחר ששמע את דברי ר' חנינא שגדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה א"כ מי שיאמר שאין הלכה כר' יהודה אני אעשה יום טוב לחכמים שכשאני מצווה יש לי יותר שחר.

משנה חמור אדם המזיק משור משלם נזק צער ריפוי שבת ובושת ודמי ולדות, ואילו שור משלם רק נזק ופטור מדמי ולדות, המכה אביו ואמו ולא עשה חבורה וכן החובל בחבירו ביוה"כ חייב בכל, החובל בעבד עברי חייב בכל חוץ משבת בזמן שהוא שלו החובל בעבד כנעני של אחרים חייב בכל ור' יהודה סובר שאין לעבדים בושת, חרש שוטה וקטן פגיעתן רעה החובל בהם חייב ואילו כשהם חבלו באחרים הם פטורים, וכן עבד ואשה פגיעתן רעה החובל בהם חייב וכשהם חבלו באחרים הם פטורים אך משלמים לאחר זמן, שאם התגרשה האשה והשתחרר העבד חייבים לשלם, מי שהכה אביו ואמו ועשה בהם חבורה והחובל בחבירו בשבת פטור מכולם כי הוא מתחייב בנפשו והחובל בעבד כנעני שלו פטור מהכל. גמרא ר"א שאל את רב מה דינו של החובל בבת קטנה של אחרים האם נאמר כיוון שהתורה הקנתה שבח נעורים לאב א"כ הוא קנה גם את החבלה כי הוא הפחיתה מכספה, או שנאמר שהתורה הקנתה לו רק שבח נעורים שהוא יכול למסרה למוכה שחין, אך חבלה שהוא לא יכול לחבול בה אם ירצה לא הקנתה לו התורה, עמוד ב אמר רב שהתורה הקנתה לאב רק שבח נעוריה, שאל ר"א ששיניו שחובל בעבד עברי חייב בכל מלבד שבת כשהוא שלו, ואביו מתריך שרב מודה בשבת כיון שמעשה ידיה עד בגרות הוא של אביה, והקשה ר"א ששיניו שהחובל בבנו גדול משלם לו מיד ואם חבל בבנו קטן יעשה לו סגולה והחובל בבתו קטנה פטור וגם אם חבלו בה אחרים חייבים לשלם לאביה, ויש לומר שמדובר רק לגבי השבת.

לכאורה קשה מברייתא שהחובל בבניו ובנותיו של אחר לגדולים יתן מיד ולקטנים יעשה סגולה, והחובל בבניו ובנותיו שלו פטור ואין חילוק בין קטנים לגדולים, ויש לומר ששם מדובר בסמוכים על שולחנו והברייתא הראשונה מדברת באינם סמוכים על שולחנו, אך קשה שכתוב כסיפא של הברייתא הראשונה שבבתו קטנה פטור ואם אינה סמוכה מדוע פטור הרי היא צריכה מזונות ואף למ"ד שהאדון יכול לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך זה רק בעבד כנעני שהוא יכול לעבוד כל היום ובערב יסובב על הפתחים, אך בעבד עברי נאמר כי טוב לו עמך עמך במאכל עמך במשתה וכ"ש בתו, ויש לבאר כדברי רבא בר עולא שמדובר על העדפה ממעשה ידיה, אך קשה שהעמדתו בברייתא השניה בסמוכים על שולחן אביהם מדוע כתוב שלקטנים יעשו סגולה שישלמו לאביהם, ויש לומר שהאב מקפיד רק על דבר שהוא חסר בו אך דבר שבא מהעולם אינו מקפיד, אך קשה שבמציאה האב מקפיד אף שזה בא מהעולם, ויש לומר שבמציאה אין להם צער בזה לכן הוא מקפיד, אך בדבר שבא מהעולם ויש להם צער גופם הוא לא מקפיד שיהיה שלהם, אך קשה מדוע בברייתא הראשונה בכתו קטנה זה הולך אליו הרי זה צער הגוף שבא מהעולם, ויש לומר שמדובר באדם קפדן שהרי אין ילדיו סמוכים על שולחנו וא"כ הוא מקפיד גם בצער הבא מהעולם, אך בסמוכים על שולחנו שאינו קפדן א"כ בצער הבא מהעולם שאינו חסר בו הוא לא מקפיד.

רב חסדא מבאר שסגולה הכוונה לס"ת, ורבה בר רב הונא מבאר שזה דקל שאוכלים ממנו תמרים.

ר"ל סובר כרב שהתורה זכתה לאב רק שבח נעורים, ור' יוחנן סובר אפילו פציעה, ומשמע אף כשלא הפחיתה מכספה ויש להקשות שגם ר"א לא הסתפק אלא בחבלה,

וא"כ ר' ירמיה ורב יהודה סוברים כר"ל, וסובר ר' ירמיה שאם נאמר קנין פירות קנין הגוף א"כ כשמת הבן בחיי אביו מדוע מקבל הלוקח הרי הבן לא מכר דבר שהוא שלו, וכשאמרו את דברי ר' ירמיה לרב יהודה אמר רב יהודה ששמואל סובר שזה לא דומה למשנתנו ומבאר רב יוסף שאם היה כתוב במשנה הכותב נכסיו לאביו יש לפשוט שקנין פירות לא קנין הגוף, אך כשכתוב הכותב נכסיו לבנו זה בגלל שהוא ראוי ליורשו, ואביו דוחה וכי רק בן יורש אביו ואב לא יורש את בנו אלא האב רצה להבריח את הנכסים מבנו וכן בהכותב נכסיו לבנו הוא רצה להבריח את הנכסים משאר האחים, אך המקרה של נכסי מילוג לא דומה למשנה כדברי ר' יוסי בר חנינא שהתקינו באושא שאשה שמכרה בנכסי מילוג בחיי בעלה ומתה הבעל יכול להוציא מהלקוחות, ואמר רב אידי בר אבין שיש להוכיח כן מהמשנה במכות שאמרו מעידים אנו באיש פלוני שגירש את אשתו ונתן כתובתה,

דף פט ומתברר שהיא תחתיו ומשמשו ונמצאו זוממים לא אומרים שישלמו את כל כתובתה שרצו להפסידה אלא רק טובת הנאת כתובתה והיינו שאומדים כמה אדם רוצה לתת בכתובתה שאם התאלמנה או התגרשה ואם מתה ירשנה בעלה, ובלי תקנת אושא שהבעל יכול להוציא מהלקוחות מדוע ירשנה בעלה הרי היא יכולה למכור את כתובתה לגמרי, אלא על כרחך שהמשנה היא אחר תקנת אושא, ואביו דוחה שתקנת אושא נאמרה בנכסי מילוג אך לא בנכסי צאן ברזל שאם פיתחו או הותירו זה לבעל וא"כ הם ברשות הבעל לגמרי.

אביו אומר שיש לומר חידוש בטובת הנאה שודאי טובת הנאה הוא לאשה שאם הוא לבעל יאמרו לה העדים מה הפסדנו אותך הרי גם אם היית מוכרת טובת הנאה היא של הבעל, ורב שלמן דוחה שזה הפסד לאשה שהרי יש רווח בבית, ורבא אומר להלכה שטובת הנאה לאשה והבעל לא אוכל בהם פירות שהרי תקנו לו פירות ולא פירות של פירות.

כשבאו רב פפא ורב הונא בר רב יהושע מהשיבה הם אמרו שיש להוכיח ממשנתנו כתקנת אושא שאשה שחבלה פטורה ואם נאמר שהבעל לא מוציא מהלקוחות א"כ האשה יכולה למכור את הנכסי מילוג שלה, אך יש לדחות שגם אחר תקנת אושא היא תוכל למכור את הנכסי מילוג שלה בטובת הנאה ותתן לניזק אלא מדובר שאין לה נכסי מילוג וא"כ אין להוכיח מהמשנה כתקנת אושא, אך קשה שתמכור את כתובתה בטובת הנאה ותתן לניזק, ויש לומר שמשנתנו כר"מ שאסור לאדם להשהות את אשתו אפילו שעה אחת ללא כתובה ויש לדחות שטעמו של ר"מ כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה וכאן אם יוציא אותה הוא יצטרך לשלם את הכתובה לקונה אלא ודאי שטובת הנאה זה כמו מילי שלא משתעבדים לניזק, אך קשה שזה מילי שנמכרים בדינרים אלא יש לומר כדברי שמואל שהמכור שטר חוב לחבירו ומחלו מחול ואפילו יורש יכול למחול, אך קשה שנאמר שתמכור את הכתובה ותשלם לניזק ואם ימחול הבעל שימחול, ויש לומר שאשה ודאי מוחלת לבעלה ולא רוצים להפסיד את המכר בידים אך קשה שהיא תמכור לניזק עצמו בטובת הנאה **עמוד ב** שגם אם היא מוחלת לבעל זה לא הפסד שהרי גם עכשיו אינו מקבל ממנה כלום, ויש לומר שכיוון שודאי היא תמחול לבעל לא מטריחים את הב"ד לחנם, אך יש להקשות מהברייתא שכשהיא חבלה בבעלה לא הפסידה כתובתה ולכאורה נאמר שהיא תמכור לבעלה את הטובת הנאה בעבור החבלה וגם אם תמחול לבעל אינו מפסיד, ויש לומר שודאי זה כר"מ שאסור לאדם להשהות את אשתו אפילו שעה אחת ללא כתובה כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה וכאן הוא יגרש אותה כדי להוציא ממנה את החבלה, אך קשה שבכל מקרה הוא יגרש כדי שתשלם לו את החבלה, ויש לומר שמדובר שכתובתה מרובה שבשביל המעט של החבלה הוא לא יפסיד את כל כתובתה, אך לכאורה במקרה שכתובתה מרובה ממאמית זו שנעמיד את הכתובה ככתובה דאורייתא ואת השאר תמכור לו בטובת הנאה, ויש לומר שמדובר שהכתובה שלה אינה יותר מכתובה דאורייתא והחבלה היא ד' זוז שבשביל כך הוא לא יפסיד כ"ה זוז, אך קשה שכתובתה בהמשך הברייתא שכשם שלא תמכור כשהיא תחתיו כך היא לא תפסיד תחתיו, ויתכן אופן שהיא תפסיד תחתיו והיינו כשמרובה כתובתה מכתובה דאורייתא, ורבא מבאר שבסיפא מדובר בכתובת בני דכרין והביאור הוא כך שכמו שהמוכרת כתובתה לאחרים לאן הפסידה כתובת בני דכרין כי הצורך לכסף הכריח אותה למכור לכן גם כשמכרה כתובתה לבעלה היא לא הפסידה את זה שהכסף הכריח אותה.

לכאורה נחלקו תנאים בתקנת אושא, שבכרייתא אחת כתוב שעבדי מילוג יוצאים בשן ועין לאשה ולא לאיש ויש ברייתא שלא יוצאים לא לאיש ולא לאשה, ולכאורה לכו"ע קנין פירות של בעל אינו קנין הגוף וא"כ נחלקו את ישובת חנות אושא שברעל מוציא ולכן לא יצאו אף

לאשה ואם אין תקנת אושא א"כ יצאו לאשה ולא לאיש, ויש לדחות שלכו"ע יש תקנת אושא אלא שהברייתא שיוצאים לאשה היא קודם תקנה והברייתא שאינם יוצאים לאשה היא אחר תקנה, ועוד י"ל שכו"ע סוברים כתקנת אושא ומדובר אחר תקנה ומי שסובר שיוצאים לאשה ולא לאיש זה כדברי רבא,

דף צ שהקדש חמץ ושחרור מפיקעים מידי שיעבוד, ולכאורה דברי רבא עצמו תלויים במחלוקת תנאים, ויש לומר שכו"ע סוברים כרבא אלא שמי שסובר שאינם יוצאים לאשה סובר שחזקו חכמים את שעבודו של הבעל, ועוד י"ל שכו"ע לא סברו כתקנת אושא ונחלקו הברייתות אם קנין פירות של הבעל היא קנין הגוף ולכן לא יצאו לאשה, או שזה לא קנין הגוף לכן יצאו לאשה, וכן נחלקו תנאים במוכר עבדו על תנאי שישמשנו עוד ל' יום שלר"מ הראשון הוא אדון גמור לענין יום או יומים שקנין פירות שיש לו עכשיו בו הוא קנין הגוף ולכן הוא נקרא תחתיו ולר' יהודה השני הוא בדין יום או יומים כי הוא כספו וקנין פירות זה לא קנין הגוף ולר' יוסי בשניהם יש דין יום או יומיים שאחד הוא תחתיו ואחד הוא כספו, ויש ספק אם קנין פירות קנין הגוף וספק נפשות להקל ור"א סובר ששניהם אינם בדין יום או יומים שהוא לא כספו של הראשון ולא תחת השני, ומבאר רבא שכתוב בתורה כספו והיינו המיוחד לו, ודברי אמימר שאיש ואשה שמכרו בנכסי מילוג לא עשו כלום זה כדעת ר"א, ומה שכתוב בברייתא שמי שחציו עבד וחציו בן חורין ועבד של שני שותפין לא יוצא בראשי אברים ואמר רב מרדכי לרב אשי שאמרו בשם רבא שזה כר"א סובר שצריך כספו המיוחד לו וכן לענין יציאת ראשי אברים נאמר עבדו המיוחד לו.

משנה מי שתקע לחבירו משלם סלע ור' יהודה אמר בשם ר' יוסי הגלילי שמשלם מנה, אם סטר לו משלם מאתים זוז ואם הכהו לאחר ידו משלם לו ד' מאות זוז אם צרם באזנו או תלש בשערו או שרקק והגיע בו רוקו או שהעביר טליתו ממנו או שפרע ראש אשה בשוק נותן ד' מאות זוז, **עמוד ב** הכלל הוא שמשלם לפי כבודו, ור"ע סובר שגם עניים בישאל רואים כאילו הם בני חורין שירדו מנכסיהם שהם בני אברהם יצחק ויעקב, והיה אחד שפרע ראש אשה בשוק וחייבו ר"ע לשלם ד' מאות זוז, ואמר לו, רבי תן לי זמן ונתן לו, והמתין לה על פתח חצירה ושבר בפניה כד שהיה בו כאיסר שמן וגלתה ראשה וטפחה והניחה ידה על ראשה והעמיד עדים ובא לר"ע ואמר לו האם לזו אתן ד' מאות זוז אמר לו ר"ע לא אמרת כלום שאדם שחבל בעצמו אף שאינו רשאי הוא פטור אך אחרים שחבלו בו פטורים וכן מי שקצץ נטיעותיו אך שאינו רשאי פטור ואחרים שקצצו חייבים. **גמרא** הסתפקו באם המנה של המשנה הוא מנה צורי או של מדינה שהוא שמינית משל צורי, ויש להוכיח ממה שר' יהודה נשיאה אמר לאחד שתקע לחבירו אני ור' יוסי הגלילי לך שלם מנה צורי, ואין לפרש זה אני שראיתך ור' יוסי הגלילי שסובר שמשלם מנה צורי, שלפ"ז יוצא שעד נעשה דיין ושנינו שלר' טרפון אם ראו סנהרדין שאחד הורג נפש מקצתם נעשים עדים והשאר נעשים דיינים ור"ע סובר שכולם עדים ועד לא יכול להעשות דיין ור' טרפון עצמו אמר שמקצתם נעשים עדים והשאר דיינים אך גם הוא מודה שהעד שמעיד לא יכול להעשות דיין, ויש לומר ששם מדובר שראו בלילה שזה לא זמן דין, ועוד יש לפרש כדברי ר' יהודה נשיאה שאני סובר כר' יוסי הגלילי ויש עדים שמעידים כך לך שלם מנה צורי.

לכאורה קשה ששנינו בברייתא ששמעון התימני דרש בפסוק והכה איש את רעהו באבן או באגרוף שכמו שאגרוף מסור לעדה ועדים כך רק באופן שמסור לעדה ועדים ובא למעט כשנאבדה האבן לעדים ואמר ר"ע וכי הכהו בפני הב"ד שידועים כמה הכהו או על מה הכהו על שוקו או צפור נפשו, ועוד במקרה שדחף חבירו מראש הגג או ראש הבירה ומת וכי ב"ד הולכים לבדוק גובהה, ועוד מה הדין אם נפלה הבירה האם יפטור אלא לומדים שכמו שאגרוף מסור לעדים כך בכל מקרה שמסור לעדים חייב ובא למעט כשיצאה האבן מתחת ידו של המכה שפטור, וכתוב בדברי ר"ע וכי בפני ב"ד הכהו משמע שאם אכן יכה בפני ב"ד הם נעשים דיינים אף שהם ראו את המקרה, ויש לדחות שר"ע אמר את זה רק לדבריו של שמעון התימני אך הוא לא סובר כך.

שור תם שהמית והזיק דנים אותה דיני נפשות אך לא דיני ממונות אך מועד שהמית והזיק דנים דיני ממונות ואח"כ דיני נפשות, ואם קדמו ודנוהו דיני נפשות לא ידונו בו דיני ממונות, ולכאורה קשה שאם דנו קודם דיני נפשות נחזיר הדין ונדון אותו דיני ממונות, ורבא אמר שמצא את תלמידי הישיבה שאמרו זה לדעת שמעון התימני שסובר שלומדים מגרוף מסור לעדה ועדים,

דף צא והיינו שצריך אומדנא של ב"ד וא"כ כיון ששנגמר דינו למיתה לא משהים את אומדן הב"ד ולא מענים את דינו, ורבא אמר לתלמידים שנומקן להעמיד רב"ע ומדובר שרעל השור רבא אך לכאורה אם רבא

איך יתכן לדון אותו דיני ממונות ויש לומר שמדובר שקבלו עדות בפניו ואח"כ ברח אך קשה שא"כ במועד מהיכן הוא משלם ויש לומר שהוא משלם מעבודת החרישה אך לפ"ז גם בתם נאמר שישלם מעבודת החרישה שלו ואח"כ ידונו בו דיני נפשות, ורב מרי מוכיח מכאן שדמי החרישה של השור זה נקרא תשלום מהעלייה של הבעלים.

הסתפקו אם יש אומד לנזקין או לא האם אומרים שרק במיתה אומדים אם יוצאת נשמתו בכך או שלא אך בנזקין ישלם בכל מקרה שהוא ניזק או שאין הבדל, ויש להוכיח מהמשנה שבור יש בו כדי להמית עשרה טפחים וכן כל דבר שיש בו כדי להמית עשרה טפחים ואם היה בו פחות מכך ונפל שם שור או חמור ומת פטור ואם הוזק חייב ולכאורה מדובר במשנה אף מלמטה למעלה והיינו מטפח ועד עשרה שאמנם אין מיתה ויש נזקים בכל שהוא אף ללא אומד, ויש לדחות שכוונת המשנה מלמעלה למטה והיינו שכל פחות מ' אין מיתה אך יש נזקין כל גובה לפי מה שניזק בו, ויש להוכיח מהמשנה שאם הכה עין עבדו וסימאה או שהכהו על אזנו וחרשו יוצא בהם לחירות אך אם הכה כנגד עינו ואינו רואה או כנגד אזנו ואינו שומע לא יוצא בזה לחירות משמע שצריך אומד אף לנזקין, ויש לדחות ששם פטור מכיוון שהעבד הפחיד את עצמו כמו ששנינו שהמבעית את חברו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים שאם תקע באזנו וחרשו פטור אך אם אחזו ותקע באזנו וחרשו חייב, ויש להוכיח מברייאתא שבחמשה דברים אומדים אותו ונותנים לו מיד וריפוי ושבת עד שיתרפא, ואם אמדוהו והוא התנוון והלך נותנים לפי מה שאמדוהו ואם אמדוהו והבריא נותנים לו מה שאמדוהו א"כ רואים שיש אומד לנזקין, אך יש לחלק שזה פשוט שאומדים בכמה רפואה או כמה ימים מתרפא האדם אך הספק הוא למדוד את החפץ אם הוא ניזק בו או לא, ויש להוכיח מהברייאתא של שמעון התימני לעיל שכמו שאגרוף מיוחד שהוא מסור לעדה ועדים אף כל שמסור לעדה ועדים א"כ רואים שיש אומד.

שנינו בברייאתא שאם אמדוהו והבריא מקבל הכל וזה ראייה לרבא שאמר שאם אמדוהו להתרפא ביום שלם והתרפא בחצי יום ועבד עבודתו מקבל על כל היום שמהשמים ריחמו עליו.

רב פפא מבאר שבהגיע בו הרוק משלם רק כשהגיע אליו אך בבגדו לא, אך לכאורה ישלם כמו בבגדו כדברים, ובא"י הוכיחו מכך בשם ר' יוסי בר אבין שהמבייש בדברים פטור.

לת"ק הכל לפי כבודו, יש להסתפק אם זה לקולא שיש עני שלא יקבל ד' מאות זוז או שבה להחמיר שיש עשיר שיקבל בבשתו אף יותר מד' מאות זוז, ויש להוכיח ממה שר"ע אמר אפילו עניים רואים אותם כבני חורין א"כ ר"ע בא להחמיר וא"כ ת"ק מיקל.

המשנה אמרה שנתנו לפורע ראש אשה זמן לכאורה קשה שלא נותנים זמן לחבלות ויש לומר שרק בחסרו ממון לא נותנים זמן אך בבושת שלא חסרו ממון נותנים זמן.

ישנה ברייתא שר"ע אמר לאותו אדם צללת במים אדירים והעלת חרס שאדם רשאי לחבול בעצמו ויש לומר שבחבלה אינו רשאי אך בבושת רשאי, **עמוד ב** אך קשה שהמשנה דברה על בושת וכתוב אף שאינו רשאי ויש לבאר שר"ע אמר לו שלא רק בושת שאדם רשאי לבייש עצמו אלא אף חבלה שאינו רשאי בכ"ז אחרים שחבלו בו חייבים, אך קשה ששנינו בברייאתא שאין לומר שהנשבע להרע לעצמו ולא הרע פטור מקרבן שבועה כי כתוב להרע או להיטיב מה הטבה רשות אך הרעה רשות וגם הנשבע להרע לעצמו ולא הרע חייב משמע שחל השבועה ושמואל מבאר שמדובר שאמר אשב בתענית אך לפ"ז מה שי"ך לומר כך בהרעת אחרים וכי הוא יכול להושיבם בתענית, ויש לומר שיכול לנעלם בחדר קטן, אך קשה ששנינו להדיא איזוהי הרעת אחרים שאמר אכה פלוני ואפצע את מוחו, אלא יש לומר שנחלקו בזה תנאים שיש הסובר שאין אדם רשאי לחבול בעצמו ויש הסובר שיכול לחבול בעצמו, ואין לומר שהתנא שסובר שאינו רשאי הוא ר"א שלמד מהפסוק אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש שאדרוש דמכם מיד נפשותיכם שיש לומר שרק במיתה זה אסור, אלא זה בברייאתא שקריעה על מת אינה מדרכי האמורי והוסף ר' אלעזר שהוא שמע שהמקצוע על מת יותר מדאי לוקה משום כל תשחית וא"כ כל שכן שאסור לחבול בגופו, ויש לדחות שיתכן שבגדים חמורים יותר כי זה הפסד שאינו חוזר כמו שר' יוחנן היה קורא לבגדיו מכבדי וכשרב חסדא היה הולך בין הקוצים היה מגביה בגדיו ואמר שגופו מעלה ארוכה ואילו את בגדיו אי אפשר לתקן, אלא התנא הזה הוא ר' אלעזר הקפר שלמד מהפסוק וכפר עליו ממשר חטא על הנפש וכי באיזה נפש הוא חטא אלא שהוא ציער עצמו מיין, ויש ללמוד מק"ו שאם המצער עצמו מדבר אחד הוא חוטא ק"ו שהמצער עצמו מכל דבר נקרא חוטא.

רבה בר בר חנה שנה לפני רב שאם נתבע אדם שהוא גנב שור או שקצץ ונמצא נאמר הנחמץ אמה אמרתי לי להרנו או לקצץ פטור.

אמר רב שא"כ לא השארת חיים לבריות שכל מקרה שיהיה תביעה ישען הנתבע אתה אמרת לי, אמר לו רבה א"כ אמחוק ברייתא זו מגרסתי, אמר לו רב שניתן להעמיד את זה בשור העומד להריגה או באילן העומד לקציצה וטענת הנתבע שהוא לקח לו את המצוה כמו ששנינו בפסוק ושפך וכסה שמי ששחט יכסה והיה אחד ששחט וחבירו קדם לו וכסה ור"ג חייבו לשלם לו עשרה זהובים.

רב אומר שאסור לקצוץ דקל שטוען קב פירות, אך קשה שלגבי זית שנינו כמה יהיה בית ואסור לקצוץ רובע, ויש לחלק שזיתים חשובים יותר, ר' חנינא אמר שבנו שבחת לא נפטר אלא בגלל שקצץ תאנה קודם זמנה, ורבינא אומר שבמקרה שהעץ מעולה יותר בדמים מותר לקצוץ עץ פרי וכן שנינו שלומדים מהפסוק **רק עץ אשר תדע** זה אילן מאכל **כי לא עץ מאכל הוא** זה אילן סרק ואם מרבים את כל העצים א"כ מדוע כתוב כי לא עץ מאכל יש לומר שבה להקדים סרק למאכל, **דף צב** ואין לומר שאסור גם במעולה דמים כי כתוב רק.

אריסו של שמואל הביא לו תמרים וטעם בהם שמואל טעם גפנים שאל אותו מהיכן הם אמר לו שהם גדלים בין הגפנים אמר לו א"כ הם מכחישים בגפנים לכן מחר הבא לי מקורם שתקצצם, וכן כשראה רב חסדא דקלים בין הגפנים הוא אמר לאריסו תעקור אותם מכיון שהגפנים קונים דקלים אך הדקלים אינם קונים גפנים.

משנה גם כששילם המזיק את דמי הנזק לא נמחל לו עד שיבקש ממנו מחילה שכתוב ועתה השב אשת האיש ואם לא נמחל לו הוא אכזרי כמו שכתוב ויתפלל אברהם בעד אבימלך וירפא אלוקים את אבימלך. מי שאמר סמא עיני קטע ידי שבור רגלי גם אם אמר לו על מנת שתפטר הוא חייב, אך אם אמר קרע כסותי שבור כדי חייב ואם אמר על מנת להפטר פטור, ואם אמר עשה כן לאיש פלוני על מנת לפטור חייב בין בגופו בין בממונו. **גמרא** שנינו בברייאתא שכל התשלום זה על דמי הבושת אך לגבי הצער אף אם הביא כל אילי נביות שבעולם לא נמחל לו עד שיבקש מחילה כמו שכתוב ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא ויתפלל בערך וחייה, ולכאורה רק אשת נביא יש להחזיר ואשת אחר לא ומבאר ר' שמואל בר נחמני בשם ר' יונתן שיש לך להחזיר את האשה מכל מקום, ומה שאתה טוען הגוי גם צדיק תהרוג הרי הוא אמר אחותי וכן שרה אמרה אחי הוא, אלא נביא הוא ולמד ממך שהרי אכנסאי שבא לעיר שואלים אותו על עסקי אכילה ושתייה ולא מיהי האשה אם היא אשתו או אחותו, ומכאן יש ללמוד שבן נח נהרג שהיה לו ללמוד ולא למד.

ר"א דרש בפסוק כי עצר עצר שהיו שתי עצירות, באיש ש"ז, ובאשה שתיים: ש"ז ולידה, ובברייאתא שנו באיש שתיים: ש"ז וקטנים, ובאשה שלש: ש"ז קטנים ולידה, ורבינא שנה שבאיש שלש: ש"ז קטנים ופי טבעת, ובאשה ארבע: ש"ז קטנים פי טבעת ולידה.

ר' ינאי למד בפסוק בעד כל רחם שאפילו התרנגולת לא הטילה ביצתה. **רבא** שאל את רבה בר מרי מהיכן למדו חז"ל שהמבקש רחמים על חברו והוא צריך לכך הוא נענה תחלה, אמר רבה שכתוב ויתפלל אברהם אל האלוקים וירפא אלוקים את אבימלך וכתוב מיד וה' פקד את שרה כאשר אמר, והיינו כאשר אמר אברהם על אבימלך.

עוד שאל רבא את רבה בר מרי מה המקור לאמרה של האנשים יחד עם הקוץ לוקה הכרוב אמר רבה שכתוב למה תריבו אלי כולכם פשעתם בי נאום ה', אמר לו רבא שאנו לומדים את זה מהפסוק עד אנה מאנתם לשמור מצוותי ותורתי.

עוד שאל רבא את רבה בפסוק ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים, מי הם, אמר לו שר' יוחנן אמר שהם השבטים שהוכפלו בשמות בברכת משה אמר רבא שגם שמו של יהודה הוכפל והוא לא היה חלש, אמר רבה שיהודה הוכפל כדברי ר' שמואל בר נחמני בשם ר' יונתן שכתוב יחי ראובן ואל ימות ואח"כ כתוב וזאת ליהודה שבכל המ' שנה שישראל היו במדבר עצמותיו של יהודה התגלגלו בארון וביקש משה רחמים שמי גרם לראובן להודות יהודה, שמע ה' קול יהודה ומיד חזרו אבריו למקומם, אך לא הכניסוהו לישבה של מעלה אמר משה ואל עמו תביאנו אך לא ידע מה אומרים ולשאת ולתת עמהם, אמר משה ידיו רב לו אך עדיין לא עלתה שמועתו להלכה, אמר משה ועזר מצריו תהיה.

עוד שאל רבא את רבה בר מרי מה מקור האמרה אחר העני הולכת העניות אמר לו ששנינו שעשירים מביאים ביכורים בקלתות של זהב וכסף ועניים בסלי נצרים מערבה קלופה והסלים והביכורים ניתנים לכהנים, **עמוד ב** אמר רבא שאנו לומדים את זה מהפסוק וטמא טמא יקרא.

עוד שאל רבא את רבה בר מרי מנין למדו חז"ל שיש להשכים לאכול בקיץ מפני החום ובחורף מפני הצנינה ואומרים שגם הרץ שישים ריצות לא ישיג את האדם שאוכל בבוקר, אמר רבה שכתוב לא ירעבו ולא יצמאו ולא יכם שרב ושמש, אמר רבא שאצלו למדו את זה מהפסוק וערבתם את ה' אלוקיכם זה קר"ש ונפילה, וברך את לחמך ואת מימך

זה פת במלח וקיתון של מים, וממילא והסירותי מחלה מקרבך, ושנינו מחלה זו מרה ונקראת מחלה שיש בה פ"ג מיני חולאים כמנין מחלה, ופת במלח שחורית וקיתון של מים מבטלת את כולם.

עוד שאל רבא את רבה בר מרי מנין למדו חז"ל שאם קורא לך חברך חמור שים אוכף על גבך, אמר רבה שכתוב ויאמר הגר שפחת שרי אי מזה באת ותאמר מפני שרי גברתי אנכי בורחת.

עוד שאל רבא את רבה בר מרי מה מקור האמרה דבר גנאי שבך הקדם ואמור, אמר רבה שכתוב ויאמר עבד אברהם אנכי.

עוד שאל רבא את רבה בר מרי מה מקור האמרה הולך האוז בשפלות אך עיניו צופים למרחוק אמר רבה שכתוב שאביגיל אמרה לדוד והטיב ה' לאדוני וזכרת את אמתך.

עוד שאל רבא את רבה בר מרי מה מקור האמרה ששים יסורים מגיעים לשן ששמוע קול חבירו אוכל ואינו אוכל, אמר רבה שכתוב ולי אני עבדך ולצדוק הכהן ולבניהו בן יהוידע ולשלמה עבדך לא קרא, אמר רבא שאצלנו למדו את זה מהפסוק ויבאה יצחק האהלה שרה אמו ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה וינחם יצחק אחרי אמו וכתוב אח"כ ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה.

עוד שאל רבא את רבה בר מרי מה מקור האמרה שהיין שייך לבעליו אך מחזיקים טובה למי שמשקה, אמר רבה שכתוב וסמכת את ידך עליו למען ישמעו ויראו כל עדת בני ישראל, וכתוב אח"כ ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו וישמעו אליו כל בני ישראל.

עוד שאל רבא את רבה בר מרי מה מקור האמרה שהכלב אוכל ברעבוננו אף את גלליו, אמר לו שכתוב נפש שבעה תבוס נופת ונפש רעבה כל מר מתוק.

עוד שאל רבא את רבה בר מרי מה מקור האמרה מטייל והולך הדקל הרע עם אילנות סרק, אמר רבה שזה כתוב בתורה ושנוי בנביא ומשולש בכתובים ושנוי במשנה וגם בברייתא, שכתוב בתורה וילך עשו אל ישמעאל, ובנביא כתוב ויתלקטו אל יפתח אנשים רקים ויהיו עמו ובכתובים כתוב כל עוף למינו ישכון ובני אדם לדומה לו, ובמשנה כתוב כל המחומר לטמא טמא ולטהור טהור, ובברייתא כתוב שר"א אומר לא לחנם הלך הזרזיר אצל העורב אלא שהוא מינו.

עוד שאל רבא את רבה בר מרי מה מקור האמרה קראת חברך ולא ענה הפל עליו כותל אמר רבה שכתוב יען טהרתך ולא טהרת מטומאתך לא תטהרי עוד.

עוד שאל רבא את רבה בר מרי מה מקור האמרה בור ששית ממנו מים אל תזרוק בו עפר, אמר רבה שכתוב לא תתעב אדומי כי אחיך הוא לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו.

עוד שאל רבא את רבה בר מרי מה מקור האמרה אם תשא עמי במשא אשא אתך ואם לא לא אשא עמך, אמר רבה שכתוב אם תלכי עמי והלכתי ואם לא תלכי עמי לא אלך.

עוד שאל רבא את רבה בר מרי מה מקור האמרה כשהיינו קטנים היינו כגברים וכשאנו קשישים אנו כקטנים, אמר לו שכתחילה כתוב וה' הולך לפניו יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך ולילה באש להאיר להם, דף צג ובסוף כתוב הנה אנוכי שולח מלאך לפניך לשמרך בדרך.

עוד שאל רבא את רבה בר מרי מה מקור האמרה עם בעל נכסים נמשכים העצים, אמר לו שכתוב וגם ללוט ההולך את אברם היה צאן ובקר ואהלים.

רב חנן אומר שהמוסר דין על חבירו הוא נענש תחלה, שכתוב ותאמר שרי אל אברם חמסי עליך וכתוב ויבא אברהם לספור לשרה ולבכותה, וכל זה כשיש דיינים בארץ.

ר' יצחק אומר אוי לצועק יותר מהנצעק וכן שנינו אחד הצועק ואחד הנצעק אלא שממהירים לצועק תחלה.

עוד אמר ר' יצחק שלא תהיה קללת הדיוט קלה שאבימלך אמר לשרה הנה הוא לך כסות עיניים שכסית שהוא בעלך וגרמת לי הצער הזה יהי רצון שבנייך יהיו כסויי עיניים, והתקיים בזרעה שכתוב ויהי כי זקן יצחק ותכהינה עיניו מראות.

ר' אבהו אומר שלעולם יהיה אדם מהנרדפים ולא מהרודפים שאין נרדף בעופות יותר מתורים ובני יונה, ודוקא הם הוכשרו למזבח.

רב אסי בר חמא שאל מה החילוק במשנה בין גופו לממונו שבגופו לא מועיל תנאי, אמר רבא שאדם לא מוחל על ראשי אברים אמר לו שאדם לא מוחל על צערו ובכ"ז שנינו הכני פצעני על מנת לפטור פטור ושתק רבא ואמר לרב אסי האם שמעת בזה, אמר לו שרב ששת אמר משום פגם משפחה, ושנינו שרב אושעיא אמר בגלל פגם משפחה ורבא אמר בגלל שלא מוחל על ראשי אברים ור' יוחנן אומר שיש הן שהוא כלאו ויש לאו שהוא כמו הן וכן שנינו שאם אמר הכני פצעני ואמר לו על מנת לפטור ואמר לו הן בלשון תימה וזה כמו לאו, ואם אמר קרע

כסותי ואמר לו על מנת לפטור ואמר לו לאו בלשון תימה זה לאו שהוא כהן.

המשנה אומרת שבאומר קרע כסותי וקרע חייב וקשה ששנינו שבשמירה חייב רק כשאמר לו לשמור ולא כשאמר לו אבד או קרע או חלק לעניים, ויש לחלק שכשבא לידו חייב אך כשלא בא לידו פטור ורבה מקשה שלשמור משמע שכבר בא לידו ורבה מבאר שאם בא לידו בתורת שמירה הוא חייב ואם בא לידו בתורת קריעה הוא פטור.

רב יוסף הפקיד אצל אדם אחד ארנק של צדקה שהגיע לפומבדיתא והוא פשע בו ונגנב, וחייבו רב יוסף אמר לו אביי ששנינו לשמור ולא לחלק לעניים, אמר רב יוסף שעניי פובדיתא ידועים וכאילו זה כבר קרץ וזה נכלל בלשמור.

פרק הגזול עצים

עמוד ב משנה מי שגזל עצים ועשאו כלים צמר ועשאו בגדים משלם כשעת הגזילה אם גזל פרה מעוברת וילדה או גזל רחל וגזזה משלם הגזולן דמי פרה שעומדת ללדת ורחל העומדת להגזוז אך אם גזל פרה והתעברה אצלו וילדה או שגזל רחל ונטענה אצלו וגזזה משלם כשעת הגזילה והכלל הוא שהגזולנים משלמים כשעת הגזילה. **גמרא** משמע במשנה דוקא כשגזל עצים ועשאו כלים, אך אם רק שיפה אותם לא קנה וכן דוקא צמר ועשאו בגדים אך אם רק ליבנו לא קנה, אך קשה מברייתא שאם גזל עצים ושיפן או צמר וליבנו משלם כשעת הגזילה, ואביי מבאר שמשנתנו מדברת על שינוי החזור שקונה מדרבנן וכ"ש שינוי שאינו חוזר שקנאו מדאורייתא שבעצים ועשאו כלים מדובר שכבר היו משופין וכשעושה מהם כלים זה חוזר לברייתו שיכול לפרקו וכן צמר ועשאו בגדים מדובר בצמר טווי שיכול לסתרו, ואילו בברייתא מדובר בשינוי שאינו חוזר ששיפה את העצים וליבן את הצמר ולא מדובר על שינוי שמועיל רק מדרבנן, ורב אשי אומר שהמשנה דברה גם על שינוי דאורייתא שגזל עצים ועשאו כלים בוכנא של מכתשת שאינו חוזר, וכן צמר ועשאו בגדים היינו בגד שעושים ללא ליבון שאינו חוזר, ואמנם גם בלבנו קנאו שגם זה לא חוזר, אך קשה שלעיל שנינו שאם לא הספיק לתנו לו עד שצבעו פטור ואם לבנו ולא צבעו חייב א"כ ליבון אינו שינוי, ואביי מבאר ששם זה כרבנן אך לר"ש זה נחשב שינוי ששנינו לענין ראשית הגז שאם גזו טוה וארג אינו מצטרף ואם לבנו לר"ש לא מצטרף ולחכמים מצטרף, ורבא אומר שגם המשנה וגם הברייתא כר"ש ולבנו קנאו מדובר שסרקו במסרק שאינו חוזר ומה שכתוב שלא קנה היינו כשניפץ ביד וזה לא שינוי כל כך, ורב חייא בר אבין מחלק שאם כברו בגפרית הוא ליבון שקונה ואם רק הליבנו זה לא נחשב שינוי.

יש להקשות שאם צבע לא נחשב שינוי לר"ש ליבון ודאי אינו שינוי ששנינו שאם גזו ראשון וצבעו או טוואו או ארגו אינו מצטרף ור"ש בן יהודה אמר בשם ר"ש שאם צבעו מצטרף, אמר אביי שזה רק דעת ר"ש בן יהודה בדעת ר"ש אך רבנן למדו בר"ש שליבון הוא שינוי וכ"ש שצביעה היא שינוי, ורבא אומר שצבע הוא פחות מליבון כיוון שיכול להעבירו ע"י צפון ומה שכתוב בברייתא לעיל שבצבעו פטור לכו"ע מדובר בצבע קלא אילן שאי אפשר להעבירו בצפון.

אביי אומר שר"ש בן יהודה ובר"ש ור"א בן יעקב ור"ש בן אלעזר סוברים ששינוי עומד במקומו ואינו קונה ר"ש בן יהודה כדלעיל שצביעה אינה שינוי, ב"ש ששנינו שאם נתן חיטים לאתנן זונה ועשאתן סולת זיתים ועשאתן שמן וענבים שעשאתן יין יש ברייתא שנאסר ויש ברייתא שמוותר,